

Л.І. Катан,

Дніпропетровський державний аграрний університет

МІЖНАРОДНІ ОСВІТНІ ПРОЕКТИ ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОМЕНЕДЖЕРІВ

В статті обґрунтовано доцільність застосування досвіту реалізації міжнародних освітніх проектів в аграрному секторі економіки України для формування конкурентоспроможних агроменеджерів, через анкетуванні визначені очікувані соціально – економічні наслідки від його реалізації

Ключові слова: *європейський освітній простір, сучасні освітні технології, аграрний сектор, освіта, кваліфікація, анкетування.*

The article is devoted to expediency of the use international experience of realization educational projects in agrarian sector of Ukrainian economy in order to create competitiveness agromanagers and using questionnaire method define expected social-economical consequence of project realization.

Key words: *European educational area, modern educational technology, agrarian sector, education, qualification, questionnaire method.*

Вступ. Аграрний сектор України суттєво впливає на соціально – економічне становище українського суспільства та продовольчу безпеку держави. Тут формується основна частина продовольчих ресурсів і забезпечується майже на три чверті роздрібний товарообіг. Від ефективності перетворень в аграрному секторі залежать результати ринкових перетворень у цілому, оскільки в цьому секторі зайнято близько 32 % населення України, сконцентровано майже чверть виробничих фондів, виробляється понад 14 % річного обсягу товарів і послуг. Сьогодні на селі працює 43 475 фермерських господарств, 7 428 господарських товариств, 4 229 приватних підприємств, 1 262 виробничих кооперативів, 1 633 підприємств інших форм господарювання та 360 державних підприємств [1].

Така складна виробничо – економічна система може ефективно і стабільно розвиватися лише за адекватних форм управління нею як на рівні державі, регіону, так і підприємства.

Постановка задачі. Над вирішенням питань управління економікою та її аграрним сектором працювали такі вітчизняні науковці, як Бодров В.Г., Гайдуцький П.І., Гончарук Н.Т., Даций О.І., Кириленко І.Г., Корецький М.Х., Кропивко М.Ф., Мостовий Г.І., Саблук П.Т., Юрчишин В.В. та ін. Питаннями підвищення ефективності аграрної сфери з позиції стійкого розвитку і розробкою теоретико – методологічних основ займаються українські учені – економісти Борщевский П.П., Данилишин Б.М., Дорогунцов С.И., Ивануха Р.А., Лисецкий А.С., Паламарчук М.М., Пистун М.Д., Царенко В.П., Чернюк Л.Г. та інші.

Проте аналіз літературних джерел показує, що залишаються питання рівень розробленості яких залишається недостатнім. В контексті євроінтеграційних процесів в Україні та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору України питання міжнародних освітніх зв'язків, міжнародних освітніх проектів, узагальнення досвіду їх реалізації, вивчення їх впливу на соціально – економічний розвиток та аналіз їх ефективності є принципово новим аспектом досліджень для вітчизняних вчених на сучасному етапі. Література з досліджуваного питання має специфічні особливості. Частіше всього зустрічаються статті публіцистичного характеру [2,3].

Питанням формування фахової інвестиційної освіти присвячені роботи Н.Ф. Ігнатенко [4], регіоналізація вищої школи в Україні розглянуті в роботах Т. Боголюбової [5]. Автори цих робіт погоджуються з думкою про те, що міжнародне співробітництво в

галузі освіти є позитивним і, в кінцевому підсумку, спрямоване на покращення рівня підготовки майбутніх фахівців та робітничих кадрів, але в них відсутні дослідження пов'язані соціально – економічних наслідків спільних проектів на фахівців певних видів діяльності або галузей національної економіки.

Метою даного дослідження є теоретико – методичне уточнення та розробка науково – обґрунтованих пропозицій щодо застосування сучасних освітніх технологій, сформованих при реалізації міжнародних освітніх проектів, в аграрному секторі економіки України, як ефективного інструментарію інноваційного розвитку агро менеджерів, майбутніх фахівців та робітничих кадрів; вивченню очікуваних соціально- економічних наслідків реалізації таких проектів на трудовий потенціал підприємств аграрного сектору, сільське населення та сільські території.

Основні результати дослідження. Вимоги виведення аграрної сфери економіки України на шлях інвестиційно - інноваційної розвитку дають підстави стверджувати, що на нинішньому етапі необхідно підвищувати вплив аграрної науки на ефективність агропромислового виробництва та розвиток сільських територій, розцінюючи це як визначальний фактор розвитку інноваційного розвитку аграрного сектору економіки як України, так і суб'єктів господарювання.

Надзвичайно актуальним при розробці заходів щодо підвищення конкурентоспроможності та ефективності функціонування аграрної сфери, нарощування обсягів виробництва продовольства є необхідно враховувати досвід, який свідчить, що для кожного подальшого приросту аграрного виробництва все більш необхідним стає залучення несільськогосподарського капіталу [6, 7]. Тобто йдеться, впершу чергу про кадри у самому сільському господарстві, які здатні застосовувати високі новітні технології. Аналогічні наголоси зроблені і в Концепції Загальнодержавної програми сталого розвитку сільських територій України на період до 2020 року, в якій зазначено про необхідність «впровадження заходів спрямованих на підтримку знань та покращення людського потенціалу» [8].

Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18.10.2005 № 2982 – IV відніс до основних напрямів підвищення ефективності діяльності суб'єктів аграрного ринку «підвищення рівня менеджменту в організації господарської діяльності, вдосконалення державної підтримки програм підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів» [9].

Реалізація інвестиційно – інноваційної моделі розвитку аграрного сектору економіки України передбачає необхідність формування адекватного людського капіталу в аграрній сфері як сукупність знань, вмінь та творчих здібностей індивідів, системи взаємовідносин між ними, що дозволяє ефективно використовувати нові технології, реалізовувати засвоєні нові знання для досягнення сталого соціально – економічного розвитку [7]

Тому одним з пріоритетних напрямів є розвиток освіти, і впершу чергу інвестиційної, перепідготовка та підвищення кваліфікації аграріїв, стимулювання фундаментальних наукових досліджень, використовуючи досвід розвинутих країни світу.

Україна інтенсивно розробляє і впроваджує нові освітні технології, розвитку яких сприяє і програма Європейської комісії TEMPUS (Trans – European Mobility Program for University Studies). В умовах інтеграції в європейський освітній простір та переходу до економіки знань програма TEMPUS є одним із засобів, за допомогою якого Європейський Союз намагається відгукнутися на геополітичні та соціально – економічні зміни, й таким чином, активізувати та збагатити діалог між країнами. Ця програма націлена на вдосконалення системи освіти в країнах – партнерах на основі збалансованої співпраці з навчальними закладами країн – членів Європейського Союзу.

У 2007 р. два вищі навчальні заклади України: Дніпропетровський Університет економіки та права та Дніпропетровський державний аграрний університет разом з двома провідними західноєвропейськими університетами: Університет Амстердаму (м. Амстердам, Нідерланди) та Університет Георга – Августа (м. Геттінген, Німеччина), увійшли до консорціуму та одержали грант на Спільний європейський проект JER-27224-2006 „Towards increasing the competitiveness of Ukrainian Agriculture - developing a new MBA-degree programme in Agriculture” з метою спільної розробки та впровадження програми підготовки магістрів за напрямом «Бізнес-адміністрування» для різних галузей національного господарства, і в першу чергу в секторі аграрного бізнесу, які повинні стати керівниками нового типу, фахівцями - генераторами, що втілюють принципи сталого, екологізбалансованого розвитку як в аграрному бізнесі, так на всіх рівнях державного управління [10].

Досвіду реалізації цього проекту довів, що в умовах інтеграції України в європейський освітній простір такі міжнародні освітні проекти є ефективним засобом створення нових магістерських програм для перепідготовки та підвищення кваліфікації

працівників підприємств так і державних службовців, стимулювання фундаментальних і прикладних наукових досліджень із залученням досвіду провідних вчених європейських університетів-партнерів. Вони дають змогу в повній мірі забезпечити виконання дуже важливого загальноєвропейського принципу “освіта упродовж усього життя”. Крім того, окремо необхідно відмітити наявність тенденції щодо підвищення індивідуальної мобільності викладачів та науковців за рахунок коштів відповідної програми, збагачення партнерства новими формами та якісно новим станом наукових заходів (конференцій, «круглих столів», «літньої школи», семінарів) за участю іноземних фахівців.

Питання необхідності реалізації проекту та очікувані наслідки від його реалізації для аграрного сектору України та Дніпропетровського регіону хвилювали засновників та учасників проекту з самого початку його існування. Хоча реалізація проекту була розпочата у вересні 2007 році, інтерес до дослідження економічних та соціальних наслідків цього кроку виник нещодавно. Такий інтерес був викликаний, з одного боку, тим що Україна стала реальним учасником СОТ, і з іншого боку, наявністю фінансової кризи, що виникла в середині 2008 року. За існування таких умов можливі економічні та соціальні наслідки реалізації спільного європейського проекту не були належним чином досліджені.

Через анкетування було проведено соціологічне опитування, завдання якого полягали в: з'ясуванні необхідності підвищення конкурентоспроможності, як аграрного сектору України в цілому, так і окремих підприємств; визначенні рівня обізнаності осіб, що мешкають в сільській місцевості, працюють на аграрних підприємствах, приймають ділові та управлінські рішення, щодо існування програм – магістерської підготовки з метою підвищення їх професійної кваліфікації або перепідготовки; визначенні необхідності та мети підвищення рівня фахової кваліфікації. І останнім було завдання, що полягало в формуванні питання, яке враховувало ситуацію щодо проблем сьогодення: «Чи необхідно підвищувати кваліфікацію або здійснювати перекваліфікацію працівників аграрного сектору в умовах фінансової кризи?» Крім того, у ході опитування планувалось пересвідчитися в тому, що реалізація проекту буде також впливати на сільське населення, в особі представників особистих селянських господарств (господарств населення).

Анкетування тривало протягом грудня 2008 р. – січня 2009 р. Було опитано 450 респондентів, серед яких 280 виробників сільськогосподарської продукції (керівники, головні спеціалісти, спеціалісти, працівники аграрних підприємств та особистих селянських господарств), 70 представників органів влади та місцевого самоврядування (до

цієї групи увійшли начальники та спеціалісти Головного управління сільського господарства та продовольства Дніпропетровської області; начальники або спеціалісти районних управлінь (відділів) сільського господарства, голови або спеціалісти районних рад, голови сільських рад), 100 студентів (студенти Дніпропетровського державного аграрного університету, Дніпропетровського Університету економіки та права).

Результати дослідження підтвердили гіпотезу, щодо необхідності постійного підвищення професійного рівня працівників аграрного сектору економіки України в умовах існування ринкових економічних відносин. Усі 100 % респондентів відповіли „Так” на запитання: „Як Ви вважаєте, в умовах існування ринкових відносин, чи є актуальним питання підвищення своєї кваліфікації?” Тоді як в умовах фінансової кризи 92 % респондентів вважають за необхідним здійснювати підвищення кваліфікації або перекваліфікацію, а 8% не вважають за доцільним це здійснювати (рис. 1). Одержані відповіді є дуже знаковим показником для нашого сьогодення, тому що вони підтвердили актуальність для України важливої для європейської освітньої системи тези про «необхідність освіти впродовж всього життя», і тому з впевністю може стверджувати, що Україні, яка є учасником Болонського процесу, впровадження результатів міжнародних освітніх проектів додає додаткових конкурентних перевага на шляху її становлення в якості повноправного учасником європейського освітнього простору.

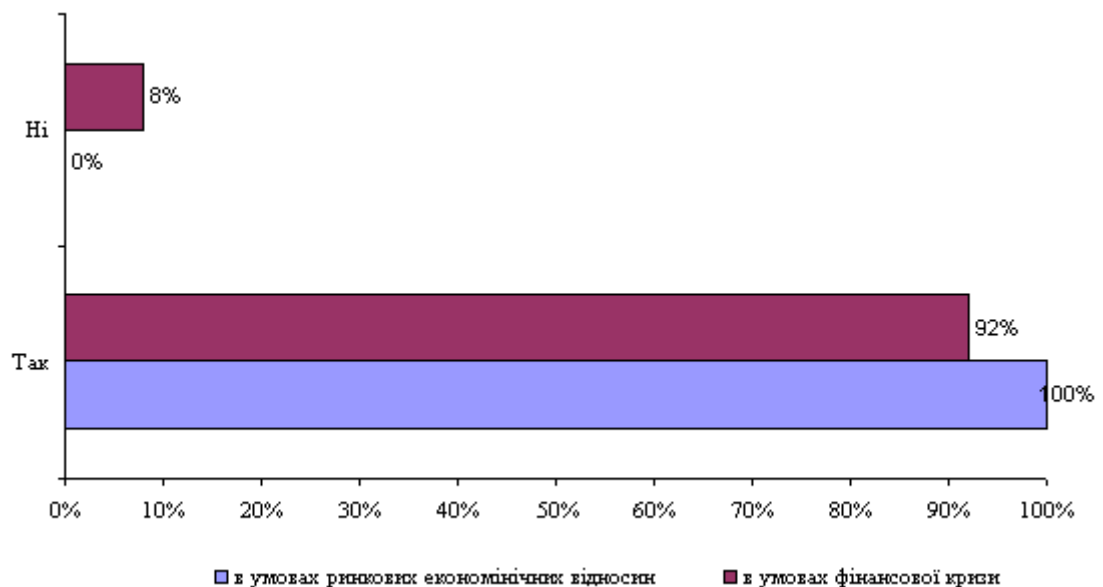

Рис. 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання "Чи необхідно здійснювати підвищення кваліфікації в умовах ринкових відносин та в умовах фінансової кризи?"

На запитання анкети „Якими будуть наслідки для сільськогосподарських товаровиробників у зв’язку зі вступу України до СОТ?“ лише 27% респондентів відповіли, що очікують позитивних наслідків, тоді як негативні очікування на 4% перевищили позитивні (і склали 31%). Майже чверть респондентів (26%) вважає, що наслідки для сільськогосподарських товаровиробників України частково будуть позитивними, а частково негативними і 16% респондентів не змогли визначитися з відповіддю (рис.2).

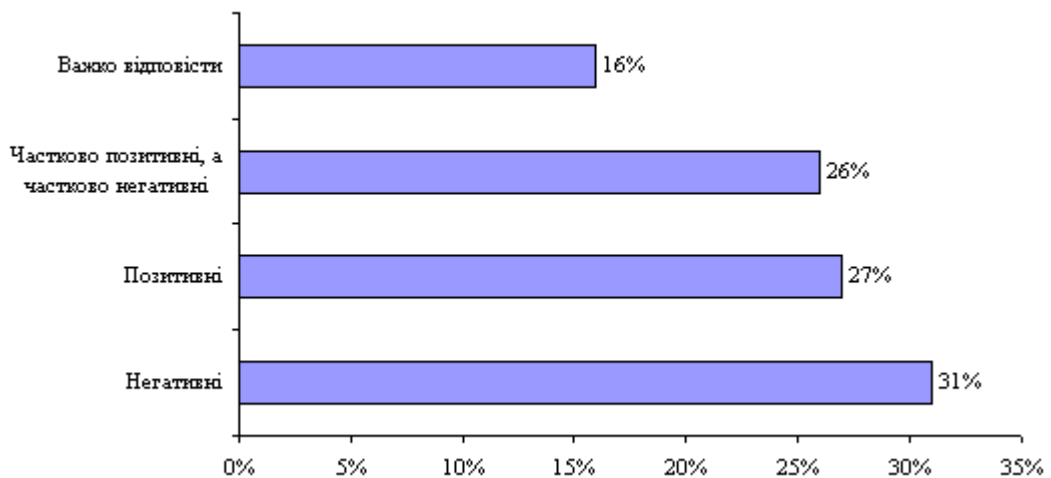

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів на запитання „Якими будуть наслідки для сільськогосподарських товаровиробників у зв’язку зі вступу України до СОТ?“

Негативні очікування аграріїв від участі в СОТ пов'язані з очікуванням зниження конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому ринку і, як наслідок, зниження обсягів її виробництва. Але ці відповіді показували очікування респондентів, які не підтвердилися на практиці. Статистичні дані показали, що в умовах членства України в СОТ та в наявності світової фінансової кризи 2008 р., єдиним видом економічної діяльності, де зафіксовано зростання, був аграрний сектор. Сільське господарство в другій половині 2008 р., насамперед – завдяки суттєвому поліпшенню врожаю зернових, яких було зібрано на 76% більше, ніж 2007 р., мало змогу досягти темпів зростання сільськогосподарського виробництва на рівні 17,5%, а валової доданої вартості на 15,7% [11].

При тому, що падіння індексу виробництва базових галузей (добувної та переробної промисловості, виробництва та розподілення електроенергії, газу та води, будівництва та роздрібною торгівлі) в січні 2009 р. становило 32% в річному вимірі, окрім сільськогосподарського виробництва, яке зросло на 0,5%.

На запитання анкети «З метою підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України, працівникам яких підприємств необхідно підвищувати свою кваліфікацію?» 36% респондентів відповіли, що це є фермерські господарства, 22% відмітили необхідність підвищення професійних навичок осіб, працюючих у приватних підприємствах, за підвищення професійних навичок у господарствах населення (особистих селянських господарствах) та працівників державних підприємств голосували 16% і лише 2% вважають за потрібне підвищувати кваліфікацію учасників виробничих кооперативів (рис.3).

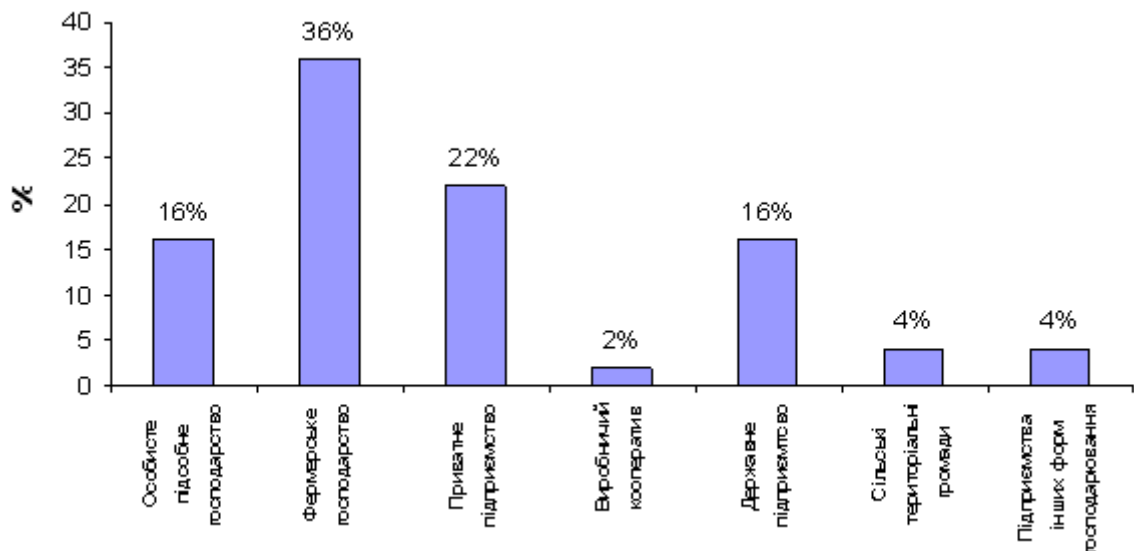

Рис. 3. Розподіл відповідей респондентів на запитання „З метою підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України працівникам яких підприємств необхідно підвищувати кваліфікацію?“

Аналіз результатів одержаних відповідей дав змогу учасникам та засновникам проекту пересвідчитися в тому, що створена програма підготовки магістрів з бізнес – адміністрування дасть змогу чим категорія працівників аграрних підприємств формувати та розвивати свої професійні навички у відповідності з потребами сучасності, тому що заради підвищення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектору було засновано та реалізовано Спільний європейський проект JEP-27224-2006 „Towards increasing the competitiveness of Ukrainian Agriculture - developing a new MBA-degree programme in Agriculture”. На особливу увагу заслуговують відповіді респондентів про підвищення кваліфікації працівників господарств населення (16%) та фермерських господарств (36%). Аналіз результатів цих відповідей надав змогу пересвідчитися, що реалізація цього проекту потрібна з огляду на наявність тенденція зростання кількості фермерських господарств у Дніпропетровській області, як і в Україні в цілому. На кінець 2008 року в Дніпропетровській області налічувалося 3371 фермерське господарство, це на 344 і 822 господарства більше в порівнянні з 2000 та 1995 роками, тобто темпи приросту кількості фермерських господарств склали відповідно 11,4% та 32,3 % [12].

Таким чином, можна стверджувати, що при формуванні заходів щодо підвищення конкурентоспроможності аграрної сфери необхідно реалізовувати спільні європейські

проекти, що дасть змогу підвищувати вплив аграрної освіти та науки на ефективність агропромислового виробництва, а розроблені програми підготовки фахівців відповідного рівня кваліфікації - підвищувати професійні навички та формувати агроменеджерів, які повинні стати менеджерами нової генерації.

Крім того, необхідно зазначити, що реалізація таких освітніх проектів дасть змогу створити інформатизаційну підтримку аграріям через запровадження інституційних форм галузевого дорадництва з розгалуженою експертно – консалтинговою інфраструктурою і цим самим зміцнити конкурентні позиції вітчизняного регіонального агробізнесу.

Консалтингові послугу підприємствам агро бізнесу будуть надаватися за таким напрямками: пошук партнерів для укладання угод щодо поставок сільськогосподарської продукції; створення стійких зв'язків у сфері постачання та обслуговування товаровиробників сільськогосподарської продукції; менеджмент інвестиційних та інноваційних проектів в сфері агропромислового комплексу; менеджмент інтеграційних та міжнародних проектів в сфері АПК; супроводження державних цільових програм розвитку сільських територій.

На особливу увагу заслуговує можливість створення аграрного регіонального освітнього простору, до інфраструктури якого пропонуємо відносити: аграрні заклади освіти та науково-методичні установи, дорадчі служби, консалтингові фірми, які у межах певної території мають спроможність надати освітні, консультаційні та інформаційно - комунікаційні послуги підприємства агроного бізнесу (рис.4).

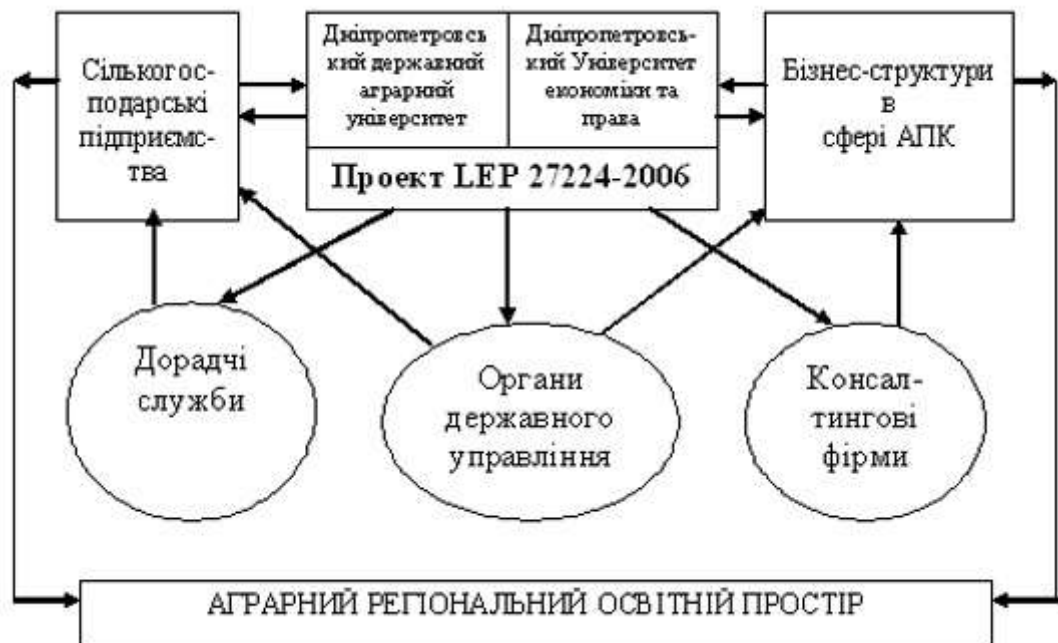

Рис 4. Вплив проекту LEP 27224-2006 на створення аграрного регіонального освітнього простору

Висновки. На нинішньому етапі розбудови економіки України та інтеграції в Болонський процес необхідно реалізовувати міжнародні освітні проекти, розцінюючи їх як визначальний фактор інноваційного розвитку «людського капіталу» з метою створення умов для підвищення кваліфікації та перекваліфікації працівників сфери аграрного сектора, що буде сприяти підвищенню його конкурентоспроможності, інвестиційної активності та привабливості, створенню умов для розвитку та реалізації селянина - аграрія з новим типом економічного мислення, новою ринковою мотивацією і поведінкою. Всі ці ключові фактори будуть сприяти формуванню нового аграрного виробництва, нова села і піднесенню іміджу України як потужної аграрної держави

Література:

1. Статистичний щорічник України за 2007 рік / Державний комітет статистики України; за ред. О. Г. Осауленка. - К.: Вид-во «Консультант», 2008.-571 с.
2. Рогоза Михайло. Україна - Німеччина: спільні інтереси // Бористен. – 2005. – №12. – С.2.
3. Сєнічева З.В. Використання освітніх проектів Британської Ради з міжнародної освіти на уроках та в позакласній діяльності з англійської мови як засіб формування компетентної особистості // Режим доступу «Who-is-who.com.ua»»<http://who-is-who.com.ua/bookmaket/ust/6/61/2.html>
4. Ігнатенко Н.Ф. Фахова інвестиційна освіта та її системний аналіз // Економіка і держава - №7 – 2006 – С. 65-68.
5. Боголюб Т. Регіоналізація вищої освіти в умовах розвитку економіки нового типу // Підприємництво, господарство і право - №8 – 2007 – С. 161 – 166.
6. Скидан О.В. Інноваційно – інвестиційна складова аграрної політики / Скидан О.В. // Інвестиції: практика та досвід. – 2008.- №22. – С.15-18.

7. Чистилин Д.К. Самоорганизация мировой экономики. Евразийский аспект – М.: ЗАО «Изд – во «Экономика», 2004.- 237 с.
8. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України Концепції загальнодержавної програми сталого розвитку сільських територій до 2020 року // www.minagro.gov.ua
9. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18.10.2005 № 2982 – IV // [http:// zakon.gov.rada.gov.ua](http://zakon.gov.rada.gov.ua)
10. Катан Л.І., Тараненко І.В. Міжнародні освітні проекти як чинник підвищення конкурентоспроможності вищих навчальних закладів України в контексті євроінтеграції // Стратегія якості в промисловості та освіті. Матеріали ІV міжнародної науково – технічної конференції, 30 травня – 6 червня 2008 р., Варна, Болгарія - Варна: Волант-ТУ-Варна, 2008 - С.393-396.
11. Оцінка економічного стану України (січень 2009 р.) // Вісник Національного банку України. – 2009. - №3. – С. 68-72.)
12. Статистичний щорічник Дніпропетровської області за 2008 рік / Державний комітет статистики України, Головне управління статистики у Дніпропетровській області; за ред. О. М. Шпильової. - Дніпропетровськ, 2009.-519 с.